

DE GOUDVELDEN VAN WASSA IN AFRIKA.

DOOR

R. E. DE HAAN.

De lezers van het *Album der Natuur* zullen zich nog herinneren, hoe ik in den jaargang 1879 een overzicht trachtte te geven van de rijke goudproduktie in de "Seifen" van Nieuw Holland. Uit bedoeld opstel bleek, welke ongehoorde massa's metaal daar ter plaatse nog steeds in den schoot der aarde bedolven liggen, die slechts wachten op de nijvere hand en het talent van den mensch, om overgestort te worden in den schoot der maatschappij, ten einde daar mede te werken tot steeds krachtiger produktie ook van andere goederen. En moge nu al voor 't oogenblik het vaste land van N. Holland alle andere vindplaatsen van den koning der metalen in de schaduw hebben gesteld, moge wellicht de hoeveelheid, die het verre oosten herbergt, zelfs die overtreffen, welke alle andere gewesten te zamen in den loop der eeuwen hebben voortgebracht, toch schijnt het minder raadzaam ter wille van de Australische goudvelden alle andere gedeelten van den aardbol te veronachtzamen. Ook elders is het edel metaal nog overvloedig genoeg aanwezig om rijke winst te verzekeren aan hem, die waagt zich met de exploitatie te belasten.

In PETERMANN'S *Mittheilungen*, N^o V van den loopenden jaargang, komt onder bovenstaanden titel een opstel voor, dat ik belangrijk genoeg acht ter kennis van de lezers van dit tijdschrift te brengen. Het vormt als het ware een vervolg op mijn vorig opstel.

In SOETBEER's degelijk werk over de produktie der edele metalen vindt men opgeteekend, dat Afrika in de 15de eeuw meest al het goud leverde, dat Europa voor zijn ruilverkeer behoefde, ja, dat ook nog in de volgende eeuw, toen Nieuw-Grenada reeds voor een aanmerkelijk deel in die behoefte voorzag, de beteekenis van Afrika in dit opzicht niet gering was te achten, totdat eindelijk in de 17de en 18de eeuw het straks genoemde deel van Amerika, benevens Brazilië, den invoer uit Afrika nagenoeg geheel deden ophouden.

Tegen 3000 kilogrammen in de 15de eeuw en 2000 kilogrammen omstreeks 1750, beloopt de invoer in dezen tijd nauwelijks meer dan 1500 kgr. 'sjaars.

Middelpunt van den goudhandel was in de Middeleeuwen Timbuctoe, dat een levendig verkeer onderhield met Marokko.

Ook uit Guinea werden er aanzienlijke hoeveelheden edel metaal uitgevoerd; in de eerste helft der 18de eeuw bedroeg die uitvoer 1523 kilogr.; thans evenwel is hij gedaald tot 840 à 880 kilogrammen.

Wanneer wij genoemde hoeveelheden vergelijken met de jaarlijksche produktie van Amerika en Australië (60.000 kilo),¹ dan bevinden wij, dat de goudindustrie van Afrika schier alle beteekenis verloren heeft. Hieruit het besluit te willen trekken, dat zulks ook voor 't vervolg eveneens zou moeten blijven, is op zijn minst genomen vrij voorbarig; want *ongetwijfeld bezit Afrika ook nu nog onmetelijke goudvelden, die slechts wachten op eene bekwaame, exploiteerende hand, ten einde een nieuwe bron van maatschappelijke welvaart te kunnen worden.* De wijze, waarop tot heden door de inboorlingen het edel metaal wordt gedolven, is hoogst primitief en daardoor weinig winstgevend.

Eerst in den jongsten tijd kwam de Europeaan derwaarts, om, gesteund door de wetenschap en de hulpmiddelen der techniek, de goudwinning meer produktief te maken. Denken wij hierbij slechts aan de Transvaal en eenige andere streken. Ook in de binnenlanden van Guinea hebben zich sedert 1878 eenige Engelschen, Franschen en Duitschers met gelijk doel neergezet. *Wassa*, of gelijk de Engelschen het schrijven *Wassaw*, is de naam van een landschap, dat zich in het westelijk gedeelte van het onder Britsche bescherming staande

¹ Volgens GUSTAF WOLFF, Album 1879, bl. 246, bedroeg in 1871 de opbrengst van Australië alleen, enkel in de Seifen, dus de gangen niet medegerekend, 92.966.7 kilogrammen!

binnenland der goudkust, tusschen de rivieren Prah en Ankobra uitstrekt, ten zuiden begrensd door Ashanta, ten noorden door Denkera. Het is een boschrijk heuvelland met eene dun gezaaide, arme bevolking.

De bergen bereiken er zelden eene grootere hoogte dan 400 voet en bestaan in het noorden hoofdzakelijk uit kwarts, in het zuiden daarentegen uit bazalt.

Het geheel vormt een schier onafgebroken woud, in hetwelk eenige kleine dorpen op verren afstand van elkaar verstrooid liggen. Aodua a/d Ankobra, en Monsu zijn twee der belangrijkste plaatsen; zij tellen ieder evenwel niet meer dan 500 inwoners.

Als centraalpunt van de goudindustrie geldt evenwel Tacqua, alwaar de reiziger SKERTCHLY, die ten jare 1877 deze landen bereisde, meer dan 6000 mannen en vrouwen, uit alle deelen der goudkust herwaarts samengevloed, met de goudwinning bezig vond.

Ofschoon het in Wassa niet ontbreekt aan een aantal kleinere beekjes, zijn de Prah en de Ankobra toch de eenige rivieren van beteekenis. De Ankobra is tot in de nabijheid der goudvelden van Tacqua voor kleine booten bevaarbaar, eene omstandigheid die juist daarom van veel waarde is, dewijl de wegen, zelfs de voetpaden niet uitgezonderd, uiterst slecht en soms zelfs geheel onbegaanbaar zijn.

Wat het klimaat betreft, de hitte is in Wassa vrij dragelijk, zijnde de gemiddelde temperatuur des daags 19°, des nachts 14.5° (Réaumur), doch de vochtigheid is er van dien aard, dat zij er het verblijf voor Europeanen hoogst ongezond maakt. De regentijd begint in Mei en duurt tot het begin van September, om door een tweede regenperiode gevolgd te worden, die de maanden November en December in beslag neemt. Daarenboven valt er niet zelden regen in de daartusschen gelegen tijdperken.

In Apinto bedroeg in Mei 1877 de hoeveelheid regen 16 duim, in Juni 21 en in Juli 36 duim.

Kleine beekjes zwellen in het natte jaargetijde aan tot schuimende stroomen, en de vlakten zijn alsdan veranderd in poelen en drassige moerassen.

De goudvoerende kwartsgangen bevinden zich bij Tacqua in een syenietgebergte; zij bestaan uit evenwijdige, van het noorden naar het zuiden loopende reeksen, die met een hoek van 45° westwaarts hellen. Daar de inwoners die gangen reeds sedert onheugelijke tijden bewerken, heeft het land aldaar veel van een honigraat, zoodat men,

ten einde geen hinder te hebben van al die gaten, genoodzaakt is steeds zigzagsgewijze verder te arbeiden. De schachten, die de inboorlingen graven, bereiken eene diepte van 80 voet, maar hebben zelden een grootere middellijn dan van 2 voet; van betimmering is geen sprake. In deze nauwe putten dalen de negers af, gelijk ten onzent de schoorsteenvegers in de schoorsteenen, daarbij zich met de vingers en teenen steunende in kleine, in den wand aangebrachte holtten. Bij gemis aan pompen kunnen de putten niet dieper zijn, dan de hoogte van de wel veroorlooft, terwijl gedurende den regentijd alle werkzaamheden onmogelijk worden. Hamer en beitel zijn de eenige werktuigen, zoodat het ons geen bevreesding behoeft te baren, dat een werkman met de meest mogelijke vlijt elken dag weinig meer dan een kubieken voet kwarts vermag te houwten. Het flauwe schijnsel eener palmolie-lamp moet hem bij dien arbeid verlichten. De uitgehouwen massa wordt te huis door de vrouwen en kinderen tot gruis gestooten en gewasschen. Natuurlijk gaan onder die bewerking zeer veel fijne gouddeeltjes verloren, zoodat het dagloon over 't geheel genomen uiterst zuinig blijft. Vindt men grootere klompen, dan zijn deze 't eigendom van 't opperhoofd.

Vreemd genoeg, zijn de inboorlingen gewoon een goed deel van 't gewonnen goud te bewaren en na hun dood mede in 't grafte nemen. "Millioenen", zegt SKERTCHLY, "rusten alzoo in de graven der opperhoofden en van andere aanzienlijke inboorlingen, welke lieden gedurende hun leven een vrij kommerlijk bestaan leidden."

Niet alleen in kwarts, maar ook als alluviaal goud komt het edele metaal hier voor. In 't laatste geval vindt men het in de lagen blauwe leem, die een hard rotsgesteente of grint tot ondergrond hebben. In vele oorden is de geheele zandige grintlaag onder de oppervlakte van den bodem goudvoerend; zoo b. v. vindt men veel goud in de bedding der Ankobra. Hier vestigde zich in 1877 J. BONNAT, die in Frankrijk en Engeland eene maatschappij tot stand bracht, de *African Gold-coast company*, welke van de negerhoofden concessie vroeg en erlangde voor de gouddelving in het gebied der Ankobra.

BONNAT was in 1866 in handen der Ashantis gevallen en bleef tot 1874, toen hij door de Engelschen verlost werd, te Kumassi gevangen; gedurende zijn verblijf in deze streken had hij gelegenheid gehad zich van haren rijkdom in edel metaal te overtuigen, zoodat van toen af bij hem het voornemen rijpte daarvan partij te trekken, en zulks op betere wijze dan door de inboorlingen geschiedde. De aardrijks-

kunde dankt aan BONNAT tevens menige nauwkeurige topografische opneming van deze tot dusverre zoo weinig bekende distrikten.

Daar de werkzaamheden bij hoogen waterstand geheel moeten worden gestaakt en de rijkere lagen eerst 2 à 2,5 Meters onder de rivierbedding beginnen, liet BONNAT al spoedig de exploitatie van den stroom zelve varen, en kocht hij groote uitgestrektheden lands bij Tacqua, om in de daarin aanwezige kwartslagen een eigenlijk gezegden mijnbouw aan te vangen. Zijn voorbeeld vond navolging; in 1879 stichtte een Duitscher, PAULUS DAHSE, de *Effuenta Goldcoast Gold Mining Company* met gelijk doel. Ook DAHSE maakte zich zeer verdienstelijk ten opzichte van de cartographie van Wassaland.

Dat beide heeren de hulpmiddelen der hedendaagsche techniek zoo veel mogelijk ter kuste trachtten toetepassen, behoeft wel geen nadere vermelding. Zoo bracht BONNAT bij Tacqua een stoom-stampmolen in werking, nadat hij reeds vroeger een stoomzaagmolen had opgericht.

Ongeveer 60 negers en 11 Europeanen waren daarbij aangesteld. DAHSE liet de voor zijn mijnbouw bij Tacqua en Abosso noodige werktuigen uit Engeland komen.

Aan de redaktie van PETERMANN'S *Mittheilungen* schreef genoemde reiziger o. a. het volgende: "De voorbereidende werkzaamheden vorderen goed, en steeds vaster wordt bij ons de overtuiging, dat wij juist gezien hebben. Ik ken slechts ééne formatie, die met de keten van Tacqua te vergelijken ware, en wel eene in de Braziliaansche provincie Minas Geraes, alwaar de beroemde groeven van Gongo Soco en de mijnen van de *St. John del Rey Mining Company* gelegen zijn. Ik heb thans dezelfde formatie alhier terug gevonden, die zich althans ter lengte van 12 mijlen in eene N. N. — O. Z. Z. W. richting uitstrekt. Of zij nog meerdere uitgebreidheid heeft weet ik niet, daar tot dusverre nog geen Europeaan verder in dit gebergte is doorgedrongen. De in exploitatie zijnde bezittingen liggen binnen die grens. Ten westen en ten oosten daarvan komen daarentegen de kwartsriffen weder voor, die behalve goud ook hier en daar zilver voeren.

"De kwartsriffen strekken zich in ongelooflijk aantal en in eene bijna zuiver meridionale richting langs het geheele westelijk gedeelte der oostkust van het oosten naar het westen uit. In de nabijheid der zee komen zij op enkele plaatsen aan den dag. Nu zou menigen denken dat het veel eenvoudiger ware geweest om de kwartsriffen, die aan zee gelegen zijn, het eerst te ontginnen; doch zulks is minder raad-

zaam geacht, omdat aldaar het gebergte veel lager ligt en krachtiger pompmachines zouden vereischt worden om het indringende water weder kwijt te raken. Later zal men ongetwijfeld hiertoe wel overgaan; voor 't oogenblik echter is alles daaraan gelegen, dat men 't vooroordeel trachte te overwinnen, dat zoovelen nog tegen de goudkust koesteren, en met zoo weinig onkosten als maar mogelijk zij, de overtuiging te vestigen, dat dit land een grooten rijkdom van de kostbaarste mineralen in zijn schoot verborgen houdt.

“Dat er kwikzilver ter kuste aanwezig is, valt evenmin te betwijfelen. In het distrikt Manquady, dicht bij de kust, tusschen Winnebaha en Apam, vond ik aanzienlijke gangen van arsenik en zwavelmetalen. Ook dezen hebben wij door aankoop verkregen.

“De bestelde machines zijn scheep en zoo ook reeds de door ons gehuurde Europeanen, zoodat na niet langen tijd dit gedeelte van Afrika eene bedrijvigheid zal aanschouwen, gelijk het nimmer te voren heeft gekend. Wordt de stilte der maagdelijke wouden tot nog toe slechts gestoord door het gekras der papegaaien, weldra verkondigt het stampen der stoomwerktuigen dat een nieuwe dag voor Afrika is aangebroken.

“Het was een aangrijpend tooneel, toen vóór nu zeven maanden de stampmolen op de bezitting der Fransch-Engelsche Maatschappij voor 't eerst in beweging werd gebracit. Alle Europeanen in Wassa woonachtig, 16 in getal, waren bij de plechtigheid tegenwoordig. Ook de koningen van Wassa en Apinto bevonden zich daarbij, alsmede hunne bevelhebbers en vele inboorlingen. Nauw evenwel begon de molen te stampen, of in een oogwenk was de gansche bevolking der omliggende dorpen, door 't ongewone geraas opgeschrikt, toegestroomd en zag vol verbazing, dicht bijeen tegen de helling geschaard, onzen arbeid aan — een tooneel, dat nimmer uit ons geheugen zal gewischt worden.”

Gelijk overal in landen waar gebrek is aan goede wegen, wordt ook hier het transport naar de kust van de in het binnenland gewonnen goederen, dat enkel door menschen moet geschieden, zoo kostbaar, dat op betrekkelijk geringen afstand van de zee de produktie niet meer kan worden goed gemaakt. Wassa is in zooverre iets gunstiger gelegen, omdat de Ankobra tot aan de nevenrivier Bonsa voor booten bevaarbaar is en dus als in- en uitvoerweg goede diensten bewijst. De eigenlijke haven voor Tacqua bevindt zich dan ook aan de Bonsa, op 8 à 9 uren afstands van genoemde stad. Doch deze korte

afstand is nog dikwijls moeilijk af te leggen, omdat de regen den grond dermate doorweekt, dat alle vervoer onmogelijk wordt. Er is uit dien hoofde ernstig sprake van 't aanleggen van een kunstweg.

“Gaat men van Tacqua uit,” zoo schrijft de heer DAHSE, “dan heeft men eerst een vrij steile heuvelrij over te trekken, waarna men tot drie malen toe een snelvlietenden bergstroom moet doorwaden, op ongeveer 3 mijlen van Tacqua gelegen. Daarna leidt de weg 10 minuten lang door een moeras, dat, alhoewel in het droge jaargetijde geen onoverkomelijke hinderpaal, in het natte jaargetijde vrij lastig kan worden. Hierop volgen ter weerszijden van den weg dicht begroeide heuvels; daarna komt men weder aan een breede kreek en bereikt eindelijk op 8 à 9 mijlen afstands van Tacqua een huisje, dat aldaar door de jagers werd gebouwd. Heeft men deze hut achter den rug, dan stuit men alras weder op eenige kreeken, en zoo gaat het voort tot men de rivier de Bonsa heeft bereikt. In het droge seizoen zijn genoemde kreeken doorwaadbaar, doch in den regentijd is zulks geheel anders. In de maand Juli had ik eens twee dagen noodig om den afstand van Tacqua tot de Bonsa af te leggen. Wij zijn thans voornemens, van Tacqua uit, in westelijke richting, midden door de bosschen heen een nieuwen weg naar de Ankobra aan te leggen. Volgens de inboorlingen kunnen wij dan al die kreeken vermijden, terwijl de afstand van Tacqua tot de Ankobra in rechte lijn niet meer dan 15 mijlen bedraagt. Wegens de dichte oerwouden, waarmede gebergten en dalen hier allerwege bezet zijn, is het hoogst moeilijk zich in dit land te oriënteren. Om een vrij uitzicht te verkrijgen is het niet genoeg, dat men de eene of andere hoogte bestijgt, ook de hellingen moeten tot op een afstand van 100 voet van den top afgerekend, van al het hout worden ontbloot, want de kruinen der Afrikaansche reuzenboomen benemen alle uitzicht.”

De heer BEHM, redakteur der *Mittheilungen*, besluit zijn opstel met de volgende woorden: “wij wenschen den ondernemers in Wassa allen mogelijken voorspoed op hun werk! Slechts door Europeesche krachten kunnen de rijke produkten van Centraal-Afrika eigendom der maatschappij, kan er een wettige handel in 't leven geroepen worden, en slechts langs dien weg zal er ook eindelijk verbetering komen in de sociale toestanden der inboorlingen.”

Aan dien wensch sluiten wij ons gaarne aan; zoo mogen dan ook in Afrika, gelijk vroeger in Amerika, het goud en de gouddorst der menschenkinderen de middelen zijn om de zegeningen der beschaving

te doen doordringen tot de onbekende binnenlanden, die sedert onheugelijke tijden enkel het schouwtooneel waren van barbaarschheid, onkunde en de diepste ellende. Zal men alzoo het goud zegenen of vloeken? Heeft dit metaal meer jammeren over de aarde uitgestort dan haar heil aangebracht? Eens, wij zijn er zeker van, eens zal de weegschaal naar de goede zijde overhellen en zal de balans een heerlijk *saldo credit* kunnen aanwijzen.

Winterswijk, 30 Mei 1880.